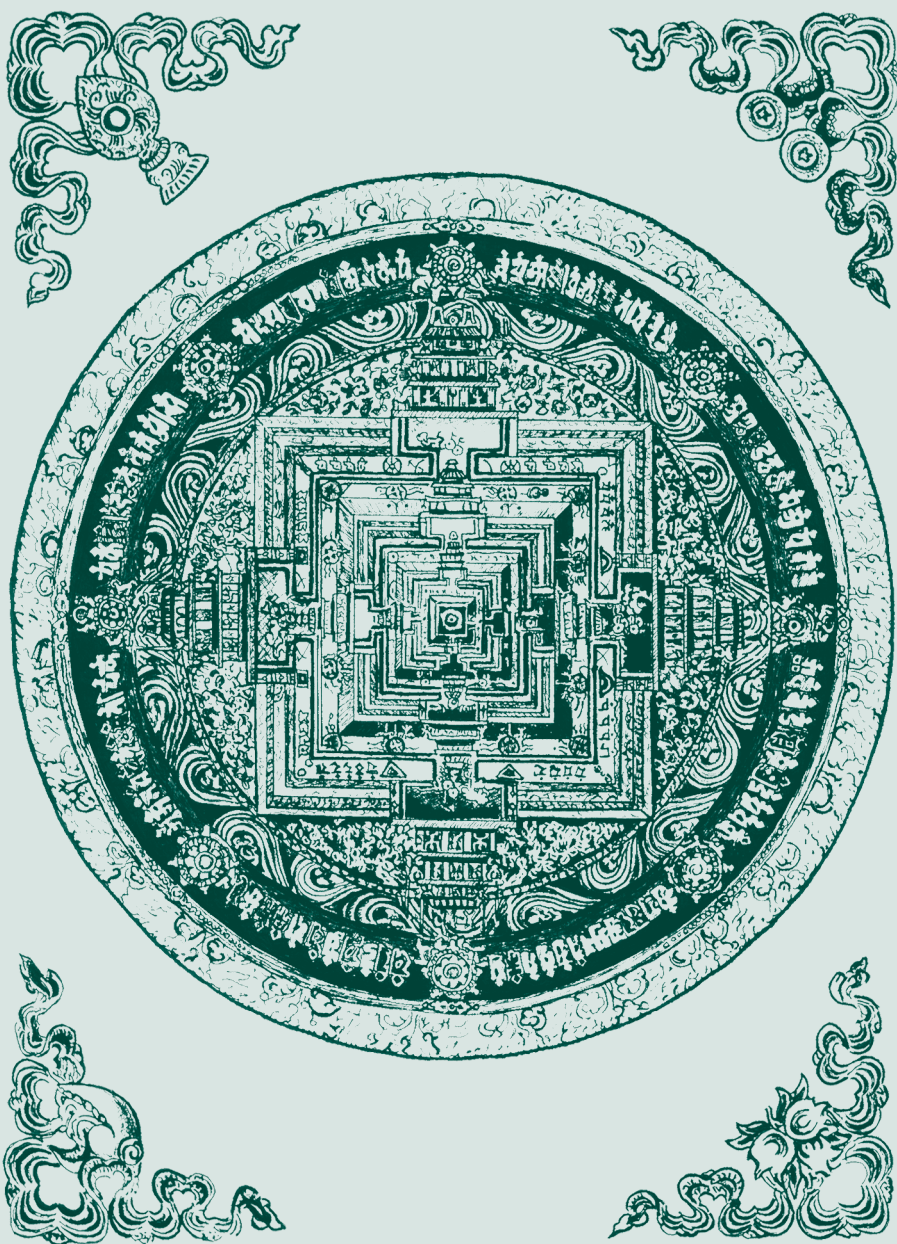

keréknyomok

2012/TAVASZ ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

Tartalom

TANULMÁNYOK, FORDÍTÁSOK

VÉGH JÓZSEF

A samatha meditáció
tibeti, elefántos példázata 3

GELLE ZSÓKA

Kolostori tánc Tibetben 27

KUZDER RITA

Lhamo,
a tradicionális tibeti opera 36

BÉRES JUDIT

Amdó népdalainak
átfogó tanulmánya 53

DR. AGÓCS TAMÁS

Szemléletek füzére:
Padmaszambhava tanítása 71

BESZÉLGETÉSEK, INTERJÚK

JAKAB KATALIN

HENDREY TIBOR

Beszélgetés
Khenpo Tenpa Jungdrung
Rinpocsével 84

PROGRAMOK, ESEMÉNYEK

Nemzetközi Buddhista
Nyári Egyetem 2011 91

A Tan Szigete Közösség
bajnai elvonulása 94

A Dalai Láma
hetedik látogatása
Magyarországon 95

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

E. J. Michael Witzel:
A világ mitológiáinak eredete 102

Joanna Jurewicz:
Tűz és kogníció
a Rigvédában 102

Richard Gombrich:
Amit a Buddha gondolt 104

Graham Priest:
A gondolkodás határain túl 105

SUMMARIES IN ENGLISH 107

Beszélgetések, Interjúk

JAKAB KATALIN ÉS HENDREY TIBOR

Beszélgetés Khenpo Tenpa Jungdrung Rinpocsével

Az interjú 2006-ban készült a Tibetet Segítő Társaság Sambhala Tibet Központban.

Kérdés: Rinpocse, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola és a Sambhala Tibet Központ képviselője nagy örömeinek ad kifejezést, hogy a jungdrung bön hagyomány első képviselőjeként Magyarországra érkezett. Ebben a rövid áttekintő beszélgetésben először szeretnénk megkérni, hogy beszéljen életpályájáról, hogyan vált e hagyomány képviselőjévé, valamint hogyan épül fel a jungdrung bön hagyomány hierarchiája, belső szerkezete.

Válasz: Először akkor talán röviden magamról. Szüleim az 1960-as években érkeztek Tibetből Nepálba, száműzetésbe. Itt, Nyugat-Nepálban találkoztak, és én már ott születtem. Ezen a területen található az egyik legrégebb tibetiek lakta település. Tíz éves koromban már az egyik helyi kolostor lakója voltam, ahol írni, olvasni tanultam hagyományos módon. Hamarosan Szönam Gyalcen Khenpo rinpocse¹, az apát, három gyermeket, köztük engem is az indiai Menri kolostorba hozott, mely a száműzetésben újjáépített legnagyobb bön kolostor. Ezt a kolostort Őminenciája Jongdzin Tenzin Namdak rinpocse és Őszentsége Menri Tridzin rinpocse hozta létre. Ott tanultam tizenhárom éves koromtól, szünidő nélkül, anélkül, hogy bárhová elmentem volna onnan. Ezen évek alatt végigvettem a teljes bönpó tananyagot, mely magába foglalta a szútra-, tantra- és dzogcsen-tanulmányokat, valamint az általános tibeti tárgyakat, mint nyelvtan, asztrológia, szanszkrit nyelv, a mandala és a sztúpa szakrális geometriai szerkezete. Ezen felül megtanultuk a szakrális recitálás művészetét és a szertartásokat. Tizenhárom évet töltöttem a tudnivalók elsajátításával, miután megkaptam a gese fokozatot 1994-ben.

A bönpó hagyomány szerint nagyon sokféle módja van annak, hogy valaki lámává, lopönné (vezető tanár) vagy khenpóvá (apát) váljék.

A lámákat alapvetően háromféle módon osztályozhatjuk:

1. Az örökletes vonal lámái². Róluk azt tartják, hogy egy bizonyos istenség áldását élvezik vagy tőle is származnak, mint például a Szakja-család. A bön rendszerben az örökletes áthagyományozásnak hat vonala létezik, ezeket a lámákat nagy tisztelet övezi, és nagy áldást tulajdonítanak nekik. E lámák kiváló képzésben részesülnek, tanulniuk kell, hogy a megfelelő fokozatot elérjék.

¹ Tib: mkhan po bsod nams rgyal mtshan rin po che.

² Tib: gdung brgyud kyi bla ma.

2. A bönben van tulku rendszer is,³ de ez a forma nem túl elterjedt, néhány tibeti kolostorban lelhető fel.

3. A harmadik fajta láma-képesítést olyan személy kaphatja, aki keményen tanul, megkapja a szükséges tanulmányi és spirituális tudást, ami képessé teszi arra, hogy tanításokat, spirituális vezetést adjon, speciális megbízatással látják el, kinevezhetik khenpónak, lopönnek stb., de természetes módon lámaként is tisztelhetik, még ha nem is rendelkezik e címmel.

A fenti esetek mindegyikében fontos, hogy a láma rendelkezze meghatalmazással (*dbang*), átadással (*lung*), valamint megfelelő instrukciókkal (*khrid*) minden gyakorlattal vagy tanítással kapcsolatban, amit folytat.

Ami engem illet, a gese fokozatot 1994-ben kaptam meg. Nem volt szándékomban, hogy khenpo vagy pönlob legyek, hogy ilyen nagy felelősséget vállaljak. Tovább akartam tanulni. Ugyan teljesítettem a gese fokozatot, de még annyi minden tanulni és ismerni való maradt. Így elmentem Őeminenciája Lopön Tenzin Namdak rinpocséhez Kathmanduba, ahol a tantrára és a dzogcsenre összpontosítottam. 1994-ben mentem oda és két évig tanultam, és tanítottam a szerzeteseket a Triten Norbuce kolostorban.

1996-ban Őszentsége Menri Tridzin rinpocse és Őeminenciája Jongdzin Tenzin Namdak rinpocse javasolta, hogy vállaljam fel a pönlob (vezető tanár) munkájának felelősségét a Triten Norbuce kolostorban. Ekkor kezdtem vezető tanítóként tanítani. Bár nem volt a szándékomban, hogy ekkora felelősséget vállaljak, de segíthettem az embereket és szolgálhattam ezen a módon hagyományomat és teljesíthettem tanítóim kívánságát. Megteszek minden tőlem telhetőt tanítóim mélységes áldásának segítségével. Őszentsége és Őeminenciája Jongdzin rinpocse 2001-től nevezett ki khenpóvá, aki valójában az egész kolostor minden tevékenységéért felelős. Hát ez a története eddigi életpályámnak, annak, hogyan váltam e feladatok felelősévé.

Kérdés: Kérem, beszéljen nekünk Tibet ősi hagyományáról, a bönről. Mit jelent a szó, és milyen messzire nyúlnak vissza a gyökerei?

Válasz: A szónak sok különböző jelentése van. Tág értelemben jelentése: létezés, lény. Igeként a bön jelentheti: mantrát és imát recitálni, tanítani, kifejezést adni valaminek, tanításokat adni. Azután a bön tényleges jelentése: a létezés igaz értelme, azaz a tudat természete, a végső igazság. A hagyományt gyakran hívják „jungdrung bön”-nek, melynek jelentése „örökkévaló bön”. Ez a jelentés a létezés igaz természetére vonatkozik, valamint ezen igaz létezés megvalósítására.

Tönpa Senrab Buddha, a bön hagyomány alapítója, a tanítások sokrétű szintjeit adta át. Az összes tanítás végső soron ezen igaz Természet magyarázatára megy vissza, és két része van:

1. A megvalósítás jungdrung bönje, ami a tudás.
2. Az előírások jungdrung bönje.

Az első rész foglalja magába mindazt a bölcsességet és megvalósítást, amelyet az előírások jungdrung bönjének, azaz a tanításoknak a gyakorlásával értünk el. A bön hagyományban 178 kötetet tesz ki a Kangyur és 380 kötetet a Tengyur. Mindezeket a tanításokat nevezzük összeségében az előírások jungdrung bönjének. Megtanítják, hogyan tudjuk megtisztítani negatív

3 A kolostorvezető apátok örökletes kiválasztásának tibeti módja, újabb testet öltésük megkeresésével.

érzelmeink által okozott elhomályosulásainkat, hogyan tudjuk megszüntetni a szamszára nyomorúságát, elmagyarázzák, mi a nyomorúság és szenvedés oka, valamint hogyan küszöbölhetők ki ezek az okok. Ha ezen tanítások szerint gyakorlunk, bölcsességre teszünk szert és megtisztítjuk a negatív érzelmeket, akkor beszélhetünk a megvalósítás vagy tudás jungdrung bönjéről. A végső jungdrung bön a megvilágosodás, a dharmakája.

Ami az idő aspektust illeti, a mi történeti leírásaink sok ezer évvel ezelőtti időkről szólnak, kb. 18 ezer évvel ezelőtt történt eseményekről. A hozzánk legközelebb eső periódus 9 ezer évvel ezelőtti, amikor Tönpa Senrab Buddha még élt. Életrajza szerint Tönpa Shenrab Buddha nyolcezer kétszáz évig élt, ami 82 'sen' év. (Egy sen év száz emberi évnek felel meg.) Ám ha nem számolunk sen éveket, akkor Tönpa Senrab 82 évig élt, kilencezer évvel ezelőtt. Ezért beszélünk 9 ezer év távlatáról a hagyományunkkal kapcsolatban.

Kérdés: Ahogy olvassuk és hallgatjuk a bön és a buddhizmus tanításait, azt látjuk, hogy ugyanazt a nyelvet és szókincset használják. Megváltoztathatta-e a nyelv váltása és szókincs változása a bön vallás eredeti jelentését?

Válasz: Ez egy jó kérdés. Mindig megpróbálok ezt a kérdéskört tisztázni.

Először is mondjuk ki, hogy a buddhizmus nem azonos a tibeti nyelvvel, de a szanszkrit nyelvvel sem. Az egész terminológiát nemrégiben fordították le angolra. A „buddha” szanszkrit szó, de a „buddhizmus” elnevezés igen új keletű, azt hiszem, nem több, mint 170 éves. Ez a „buddhizmus” kifejezés lépett a nyugati nyelvekben a mi „nangcsö”⁴ szavunk helyébe, valamint a „buddhista” jelentéssel fordítják a mi „nangpa”⁵ szavunkat. Mindezen szavak a „buddha” jelentésére utalnak.

Mikor azt mondjuk Buddha, az a nyugati országokban azonnal Sákjamuni Buddhára utal, aki 2500 évvel ezelőtt élt Indiában. Ezzel azonnal együtt jár, hogy az emberek azt gondolják, ez az egyetlen Buddha létezik. Ám a Buddha tanításában az áll, hogy nem egy buddha van, hanem nagyon sok. Így mindazok, akik bíznak és hisznek a buddhák tanításában és a buddhaságban, buddhisták. Így nekünk is van a tibeti nyelvben ez a „nangpa” szavunk, amelynek fordítása szó szerint nem „buddhista”, hanem a pontos jelentése: olyan ember, aki menedéket vesz a Három Ékkőben. Ez a „nangpa” szó jelentése. Ezért ha a „nangpa” szót buddhistaként fordítjuk, egy olyan személyt kell, hogy jelentsen, aki menedéket vesz a Három Ékkőben. Mind a bönben, mind a buddhizmusban ezt jelenti a „nangpa” szó.

A bön menedéket vesz a Három Ékkőben, hisz a buddhaság elérésében, elfogadja a Buddha filozófiáját a buddhaságról és a megvilágosodásról. A bön hagyomány szerint nagyon sok mester érte el a buddhaságot.

Ezen a módon, ha buddhistának és buddhizmusnak azt tartjuk, mely a három ékkőben való menedékvétel jelentésével bír, akkor a bön hagyomány buddhizmus. Ám ha a 'buddhista' és a 'buddhizmus' szót csupán azokra a személyekre és hagyományra értjük, akik Sákjamuni Buddha követői, akkor nem vehetjük be a bönt ebbe a körbe.

A bön hagyomány jóval azelőtt létezett, hogy Sákjamuni Buddha megszületett volna. A két átadásnak sok nagyon hasonló aspektusa van, de ez nem jelenti azt, hogy azonosak. Az em-

⁴ Tib: nang chos.

⁵ Tib: nang pa.

berek részére gyakran nem tisztázódnak ezek a dolgok. Mi bönpók buddhistának valljuk magunkat, mivel „nangpa” a nevünk tibeti nyelven, ami azt jelenti, hogy a benne foglalt jelentés minden tulajdonságával rendelkezünk.

Kérdés: Ahogy ismerjük, a bön és a buddhizmus találkozása nem volt nehézségektől mentes, és talán a kapcsolatuk sem mindig harmonikus a jelen korszakban sem. Milyen okai lehetnek az ellentmondásnak, és melyek az alapvető hasonlóságok?

Válasz: Legelőször is szeretném elmondani, hogy az az időszak, mikor a buddhizmust bevezették Tibetben, a nyolcadik században, egyáltalán nem volt békés. Ám mindig konfliktus jellemzi azt a folyamatot, mely szerint egy régebbi hagyomány helyett újat akarunk elterjeszteni, és ez így volt mindenhol a világon.

Ez nem a vallás lényege, az ok nem a vallásban keresendő. A vallás lényege a bönben és a buddhizmusban is a békesség, harmónia és egyetértés. Alapja a béke és harmónia. Ám az emberek gyakran használják a vallást politikai célok érdekében, és ez mindent összezavar. Ez az, ami tönkreteszi, beszennyezi a vallást. Ez történt Tibetben is a nyolcadik században. Az új vallás bevezetésében a királyokat politikai okok motiválták, nem az, hogy hiányzott volna Tibetben a spirituális gyakorlat.

Szrongcen Gampo két feleséget vett magának, egyet Kínából, egyet Nepálból. Ez nem azért történt, mert nem volt elég lány Tibetben, hanem azért, mert a király és miniszterei erősíteni akarták Tibet politikai és gazdasági befolyását a térségben. Valójában nagyon is sikeresek voltak ebben, hiszen kiterjesztették a királyság hatalmát Kína és Mongólia bizonyos részeire, valamint más területekre. Ez a ráhatás természetesen azóta szertefoszlott.

Öt generációval Szrongcen Gampo után Triszong Decen több meghívással erősítette meg az indiai buddhizmus befolyását, és a bön hagyomány súlyos üldöztetést szenvedett.

Ezek nagyon nehéz idők voltak a bön gyakorlói számára, el kellett hagyniuk az országot.

Mégsem gondolom, hogy konfliktus lenne a bön és a buddhizmus között. Nagyon nagy a hasonlóság, mondhatnám, hogy alapvetően egyformák. Mindkettőben a tanítások alapja az együttérzés, a bódhicitta és a szemlélet is ugyanaz. Nincs ok az ellentétre. Támogatni egyet és a másikat elítélni nem a vallás, hanem az emberi természet sajátja.

Napjainkban, ha a tibeti buddhizmus öt iskoláját tekintjük, mindegyikről elmondhatjuk, békés és harmonikus kapcsolatokra törekszik. A bön és a buddhizmus a tibeti kultúra és spirituális hagyomány két tartópillére.

Kérdés: Lehet, hívhatjuk Tibet ősi, buddhizmus előtti hagyományát egyfajta samanizmusnak, mely valójában a világ legősibb hagyománya, és megtalálható volt a föld minden táján. Jelenleg egyre több ember érdeklődik iránta. Úgy tűnik ez a régi módszer még mindig hatásos. Mit gondol erről Rinpoce?

Válasz: Nem igazán értek egyet a kérdés első részével. Sok ember használja régen elavult szótárak szómagyarázatait, melyeket azóta sem frissítettek fel, és a bönről mint samanizmusról beszélnek. Míg mások különböző olyan előadóktól hallanak a bönről mint samanizmusról, akik nem sokat tudnak róla. Mindez erős félreértés. A bön nem ilyen. Természetesen a mi hagyo-

mányunkban is fellelhetőek samanisztikus elemek. Mivel a tanítás nagyon sokrétű. Valójában számomra igen nehéz pontosan tudni, mit értenek önök samanizmus alatt a saját nyelvükben, de ha a szó jelentése az orvoslás és gyógyítás tevékenységét takarja, akkor valóban megvan a hagyományunkban ez az aspektus. Ám a tanításoknak ez az aspektusa sem úgy került bele a hagyományba, hogy valaki személyes látomást kapott, például, amikor kint aludt egy hegyen és ott termett egy idegen, és hirtelen átadott neki valamit.

Az orvoslás és gyógyítás gyakorlatát is Tönpa Senrab Buddha tanította meg, ahogy a szútra, tantra és dzogcsen magasabb gyakorlati szintjeit is. A bönben kilenc járművet tartunk számon, a bön kilenc egymást követő járművét. Az első négy jármű az érző lények ideiglenes jóllétéről gondoskodik. Mikor a bönt először tanították, minden érző lény javára tették. Az érző lényeknek kétféle feladata van: gondoskodni egyrészt erről az életről és a következőről. Ebben az életben időlegesen boldognak és egészségesnek kell lennünk és bizonyos javakkal kell rendelkezünk, dolgokra van szükségünk. Ezen igények kielégítésére használjuk a bön első négy járművét, ide tartozik a jósolt előrejelzés, asztrológia, orvoslás és különböző gyógyító szertartások. A következő élet érdekében történnek a temetési szertartások, és a szútra tantra és dzogcsen tanításai. A dzogcsen tanításait tartjuk a legmagasabb tanításoknak a hagyományon belül.

Mindezen oknál fogva nem értek azzal egyet, hogy a bön egyfajta ősi tibeti samanizmus. Sokkal több annál. Van benne samanisztikus aspektus, de még ez is kizárja az állatáldozatot.

Az előadásban megemlítettem, hogy mielőtt Tönpa Senrab Buddha tanított volna, létezett valamiféle bön, hiszen a szót mindenféle gyakorlatra és recitációra használták, ilyen értelemben általános jelentéssel bírt azokban az ősi időkben. Bármiféle imát, fohászt jelenthetett a különböző helyi rendszerekben, melyeket különböző szellemekhez intéztek, mint 'Cen',⁶ 'Dü'⁷ és 'Gyalpo'⁸ stb. Ezek a hagyományok változatlanul folytatódnak Nepál, Tibet eldugott területein, de még Indiában is. Azonban ezek a tevékenységek semmiképpen nem kapcsolódnak a bön hagyományhoz.

Kérdés: Számos bön és buddhista mester él és tanít nagyszámú hallgatóságnak a világ különböző részein. Az ősi időkben a mesterek csupán azokat tanították, akik készen álltak a befogadásra, akkoriban kevés tanítványuk volt, így meg tudták őrizni az átadás magas minőségét. Mára minden megváltozott. A tanítók nagy nyilvánosság előtt adnak tanításokat, ami számunkra nagyon jó dolog, mivel sokan tudnak elmenni, meghallgatni azt, hiszen a tibeti tanítókról úgy tudjuk, magas spirituális szintet képviselnek. Rinpoce milyen álláspontot képvisel ebben?

Válasz: Igen, ez igaz, a régi időkben a magas szintű tanításokat titokban tartották, csak néhány tanítványnak adták át, akiket tüzetesen megvizsgáltak, és megfelelőnek találtak. Mások voltak a körülmények. A korai időkben a tanítások virágzása idején az emberek mély tiszteletet és odaadást éreztek a tanítások iránt, még ha nem is volt képzettségi hátterük, tudósi megértésük. Nagyon egyszerű emberek voltak, nem mindegyikük írástudó, de mindannyian mély odaadást éreztek. Tudatuk és életmódjuk harmóniában volt a tanításokkal. Nem foglalkoztak sokat a tanulmányozással, beszédekkel, inkább a gyakorlásra összpontosítottak. Nem voltak tanult

⁶ Tib: *btsan*.

⁷ Tib: *bdud*.

⁸ Tib: *rgyal po*.

emberek, de az életüket át meg átszötte a természetes bölcsesség, például a karma törvényének mély ismerete. A tibeti kultúra része volt. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nem voltak nagy tudású lámák, voltak magas megvalósítású tanult mesterek, akik rendkívül képzetek voltak a filozófiában és a logikában. Ha most olvassuk a műveiket, melyeket sok száz évvel ezelőtt írtak, olyan átfogó és mély megértést mutatnak, hogy nagyon nehéz nekünk a mai időben egy írásműben ilyen mélységekig menni.

Az idők változásával változik az emberi tudat is, ami az idők során sekélyessé lett. Az emberek ellustultak, mivel a dolgok könnyednek látszanak, pedig egyértelmű, hogy igen gyorsan tudnak látványosan megnehezedni.

Mégis az emberek a pillanatnyilag könnyűnek látszó helyzetben bíznak, nem akarnak keményen dolgozni, nem akarnak összpontosítani és gyakorolni, következésképpen természetesen elvesztik hitüket és odaadásukat. Ez megtörténik a tibeti társadalmon belül is, részben a körülmények, a politikai helyzet miatt, de részben az életmód okán is. Ezért mondhatjuk, hogy megvan a veszély, hogy a tanítások elvesznek.

A korai időkben a bön sok üldöztetést szenvedett, de nem veszett el. Az emberek elszántak és erősek voltak. Itt van a tanítás sértetlenül, használni tudjuk. Az üldözés nem tudja a vallást lerombolni. Akkor mi teheti meg? Az emberek tudatának változása, életvitelük és bizonyos változások a társadalomban. Ha a társadalmi környezetben kedvezőtlen atmoszféra alakul ki, ez jelenti a legnagyobb veszélyt a gyakorlásra és tanításra nézve. Ennek köszönhetően az emberek elvesztik belső odaadásukat a tanítás iránt, az már nem képvisel értéket számukra, és ez veszélyesebb, mint a kommunista üldözés.

Most beszéljünk arról, hogyan alakul a tanítás Nyugaton. Ezeket a tanításokat nem lehet egy helyhez kötni. Bárhol, ahol érző lények élnek, legyen az Tibet vagy Magyarország, fontos, hogy megjelenjen, ha a tanítás megfelelő célt szolgál. Ezért tanítanak a tibeti lámák nagyobb nyilvánosság előtt. A nyugati kultúra különböző, de az embereket érdekli a tanítás. Néhányuk erős motivációt érez, hogy tanulja, ami nagy erőfeszítést igényel. A tudományos felfogás terén a nyugatiak sokkal jobbak, mint a tibetiek, hiszen ilyen a képzésük kora gyerekkoruk óta. Az odaadás érzését felkelteni viszont nagyon nehéz a nyugati emberek számára. Természetesen ez az én véleményem.

Például, ha a Három Ékkőben való menedékvételről beszélünk Nyugaton, megkérdezzük: „Miért vegyék menedéket, szabad vagyok és független.” Valahogy így. Ez az, ami kulturálisan különböző. Pontosan azért kell menedéket vennünk, hogy biztosítsuk szabadságunkat és függetlenségünket. Békétlen tudatunk az, ami veszélyezteti szabadságunkat és függetlenségünket. Ha kívülről érkezik valami támadás, úgy tűnhet, kezelni tudjuk azt, ám ha belülről jön, igen nehéz tenni ellene. A tanítás révén tudjuk biztosítani belső békénket, ellenőrzésünk alá vonni tudatunkat és negatív érzelmeinket. Ennek okán tanítunk nagyobb nyilvánosság előtt, hogy az emberek mélyebb megértéshez jussanak. Így gondolom.

Kérdés: Mint tudjuk, az ősi magyar spirituális hagyománynak is vannak samanisztikus vonatkozásai. Sok kutató foglalkozik vele manapság és talál ázsiai, közép-ázsiai kapcsolatokat. Sajnálatos módon ez az ősi hagyomány mára majdnem teljesen eltűnt. Mit gondol Rinpocse, kutatás révén újra lehet-e élesztetni ezt a hagyományt és aztán használni, mint spirituális utat?

Válasz: Minden attól függ, mi maradt meg. Mi érhető el az ősi magyar hagyományból és mi használható belőle? Igen, azt gondolom, hogy mindig találhatunk jó dolgokat az ősi hagyományokban. Az ősi időkben az emberek életstílusa különböző volt. Ezen életvitel határozta meg, mit és hogyan tettek, és sok mindent tanulhatunk tőlük.

A mai, 21. századi emberek nagyon sok külső dologtól függnék. Mindannyian hozzá vagyunk kötve autóhasználatához, telefonhoz, mobilhoz, az internethez. Mikor ezek a dolgok még nem léteztek, mondhatjuk, hogy akkor egy primitív társadalom működött, de az emberek mégis megélték és megtalálták a szükséges megoldásokat. Mostanra modernizálódtunk, a dolgok könnyebbnek tűnnek, de rendkívüli függőségeket vettünk a nyakunkba érte. Azért hozunk létre újabb és újabb dolgokat, hogy minél függetlenebbek legyünk, de az eredmény pont az ellenkezője, még nagyobb függőségbe kerülünk. Ha egy nap megszűnik az áramszolgáltatás, nem nagyon tudunk mit tenni. Nincs hová menni segítségért. A régi időkben az emberek szabadabbak voltak. Nem nagyon sújtotta őket, bármi jött. A körülményeknek megfelelően éltek. Tudták, hogyan kerüljenek harmóniába az elemekkel, a szellemlényekkel, hogyan használják az energiájukat anélkül, hogy megzavarnák őket. Természetesen a fény, az elektromosság jó, de meg kell fontolni, milyen mértékben zavarjuk össze a környezetünket, az elemeket ahhoz, hogy megszerezzük? Ezzel nem azt akarom mondani, hogy minden, amit teszünk veszélyes, hanem azt, hogy használjuk az ősök bölcsességét és tudását, hogy javítsunk a dolgunkon.

Kérdés: A bön egyik fő aspektusa a gyógyítás, mégpedig az, hogy a testet és tudatot együttesen kell gyógyítani. A modern gyógymódok egészen más hozzáállással dolgoznak. Gondolja Rinpoce, hogy ez a két különböző módszer együttműködhet és segítheti egymást?

Válasz: Úgy gondolom, nagyon sokféleképpen működhetnek együtt, de azt nem tudom kifejezni, hogyan. Sok vonatkozásban közös megoldást tudnak találni.

Kérdés: Hol vannak a főbb bön központok a világon? Milyen munka folyik ezekben? Van terv egy magyar bön központ létrehozására?

Válasz: Először a nyugati központokról: van egy nagy és igen jól működő központ Amerikában, a Ligmincha Institute, valamint különböző kapcsolódó részintézmények Amerikában és Mexikóban. Európában, Franciaországban és Lengyelországban is vannak központok.

A két legnagyobb kolostorunk Indiában és Nepálban van. Tibetben szintén nagyon sok kolostort újjáépítettek, de sajnos a képzési rendszer erősen korlátozott a politikai helyzet miatt. És Magyarország? Igen, remélem, hogy lesz Magyarországon is bön központ.

Köszönjük a beszélgetést.